

МОРФОМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТІНКИ НЕУРАЖЕНОЇ ТОНКОЇ КИШКИ ЩУРІВ У ВІКОВОМУ АСПЕКТІ

Мізь А.В., Герасимюк І.Є.

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

Мізь А.В., Герасимюк І.Є. Морфометрична характеристика стінки неураженої тонкої кишки щурів у віковому аспекті // Український морфологічний альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 70-73.

В експерименті на нелінійних білих щурах-самцях вивчено особливості змін морфометричних параметрів структур неураженої стінки дванадцятипалої, порожньої та клубової кишок у віковому аспекті.

Ключові слова: тонка кишка, морфометрія, вік

Мізь А.В., Герасимюк І.Є. Морфометрическая характеристика стенки непораженной тонкой кишки крыс в возрастном аспекте // Украинский морфологический альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 70-73.

В эксперименте на нелинейных белых крысах-самцах изучены особенности изменений морфометрических параметров структур непораженной стенки двенадцатиперстной, тощей и подвздошной кишок в возрастном аспекте.

Ключевые слова: тонкая кишка, морфометрия, возраст

Miz A.V., Gerasymuk I.Y. Morphometric characteristics of unaffected small intestine wall in rats of different ages // Украинский морфологический альманах. – 2012. – Том 10, № 3. – С. 70-73.

The variations of morphometric parameters of the unaffected wall of duodenum, jejunum and ileum have been studied in an experiment on nonlinear white rats of different ages.

Key words: small intestine, morphometry, age

Вступ. Актуальність проблем сучасної гастроентерології спричинена підвищенням захворюваності та поширеності патології органів травлення, їх прогресуючим перебігом, що призводить до погіршення якості життя. Так за останні 10 років захворюваність органів травлення зросла в Україні на 42,5 %, серед них кількість хворих на виразкову хворобу шлунка і дванадцятипалої кишки зросла на 38,4 %, на гастродуоденіт – на 82,2 %, а на хвороби підшлункової залози – збільшилась у 2,7 рази. Смертність від гастроентерологічних захворювань є невеликою порівняно зі смертністю від серцево-судинних захворювань, але вона також зросла на 14 % за останні 10 років. Величезна кількість хворих, високі темпи зростання захворюваності та розповсюдженості патології органів травлення призводять до частих звернень до лікарів, інвалідизації та смертності хворих [6, 9, 5].

Тонка кишка є важливою складовою частиною травного тракту, що часто втягується в патологічний процес, і до сьогоднішнього дня вона становить предмет дослідження морфологів, ендокринологів, імунологів, гастроентерологів та ін. [1, 4].

Найширше визнання в морфологічних дослідженнях за останні роки отримали морфометричні дослідження. Вони не тільки розширюють можливості дослідника, об'єктивізуючи отримані результати, але й дозволяють глибше розкрити закономірності, що лежать в основі уражень досліджуваних структур та їхніх компенсаторних перетворень [7, 8].

Необхідно вказати, що порівняння вікових морфометричних особливостей стінки тонкої кишки білих щурів, які найчастіше використовуються в експериментах, у доступній нам медико-біологічній літературі ми не знайшли.

Виходячи із вищезазначеного, **метою даної роботи стало** морфометричне дослідження стінки неураженої дванадцятипалої, порожньої та клубової кишок щурів у віковому аспекті.

Матеріали та методи. Дослідження виконане на 24 статевонезрілих, статевозрілих та старих нелінійних білих щурах-самцях з масою тіла 70-90 г, 180-200

г, 300 г і більше відповідно, які були розділені на три групи по 8 тварин у кожній. Всі маніпуляції з експериментальними тваринами проводили із дотриманням правил, передбачених Європейською комісією по нагляду за проведенням лабораторних та інших дослідів з участю експериментальних тварин різних видів [14], а також згідно „Науково-практичних рекомендацій із утримання лабораторних тварин та роботи з ними” [3].

Щури перебували у звичайних умовах віварію на стандартному раціоні. Для оформлення їх у контрольну групу при проведенні в перспективі експерименту протягом двох днів тварини отримували внутрішньоплунково об'єм оливкової олії ідентичний об'єму 50 % олійного розчину терахлорметану, який пізніше вводили щурам експериментальної серії.

Після евтаназії тваринам розкривали черевну порожнину, вирізали шматочки з середньої частини дванадцятипалої, порожньої та клубової кишок та фіксували їх в 10 % розчині нейтрального формаліну. Після фіксації матеріал зневоднювали у розчинах етилового спирту й ущільнювали парафіном. Депарафінізовані зрізи товщиною 5-7 мкм забарвлювали гематоксиліном і еозином, пікрофуксином за Ван Гізон [13].

Морфометричні вимірювання здійснювали на гістологічних мікропрепаратах дванадцятипалої, порожньої та клубової кишок із застосуванням методів і рекомендацій Г. Г. Автанділова [7, 8]. Визначали товщину слизової, м'язової, серозної оболонок і підслизової основи, довжину, ширину ворсинок, глибину та ширину кригт, відносний об'єм уражених епітеліоцитів. Враховували при цьому також підслизово-слизовий і підслизово-м'язовий індекси, використовуючи відношення меншої величини до більшої. Для якісного морфометричного аналізу гістологічних препаратів використовували систему візуального аналізу зображення із застосуванням відеокамери Vision Color CCD і програми Inter Video Win DVR, UTHSCSA Image Tool.

Результати та їх обговорення. З результатів, ві-

дображених у табл. 1, видно, що у статевонезрілих щурів товщина слизової оболонки, підслизової основи, м'язової та серозної оболонок неураженої дванадцятипалої кишки порівняно із статевозрілими

була достовірно меншою відповідно на 11,6 % ($p < 0,01$), 26,8 % ($p < 0,001$), 33,3 % ($p < 0,001$) та 13,7 % ($p < 0,05$).

Таблиця 1. Морфометрична характеристика неураженої дванадцятипалої кишки білих щурів у віковому аспекті

Показник	Група тварин		
	Статевонезрілі	Статевозрілі	Старі
Товщина слизової оболонки, мкм	463,31 ± 12,30 $p_1 < 0,01$	524,15 ± 10,33	485,16 ± 10,55 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,05$
Товщина підслизової основи, мкм	31,9 ± 1,26 $p_1 < 0,001$	43,55 ± 1,41	38,73 ± 1,36 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,02$
Товщина м'язової оболонки, мкм	86,23 ± 3,02 $p_1 < 0,001$	129,18 ± 2,90	116,65 ± 3,21 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Товщина серозної оболонки, мкм	5,11 ± 0,13 $p_1 < 0,002$	5,92 ± 0,07	6,22 ± 0,08 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Підслизово-слизовий індекс	0,069 ± 0,003 $p_1 < 0,05$	0,083 ± 0,004	0,080 ± 0,003 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,05$
Підслизово-м'язовий індекс	0,370 ± 0,006 $p_1 < 0,05$	0,338 ± 0,012	0,332 ± 0,012 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,05$
Довжина ворсинок, мкм	288,50 ± 3,23 $p_1 < 0,002$	330,15 ± 5,27	304,53 ± 4,77 $p_2 < 0,02; p_3 < 0,05$
Ширина ворсинок, мкм	52,03 ± 1,39 $p_1 < 0,01$	62,15 ± 1,52	65,16 ± 1,42 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Глибина крипт, мкм	94,32 ± 3,14 $p_1 < 0,001$	133,68 ± 3,02	116,43 ± 2,36 $p_2 < 0,01; p_3 < 0,002$
Ширина крипт, мкм	20,82 ± 1,44 $p_1 < 0,01$	30,50 ± 1,33	33,4 ± 1,56 $p_2 < 0,05; p_3 < 0,002$
Відносний об'єм уражених епітеліоцитів, %	1,63 ± 0,17 $p_1 < 0,001$	3,46 ± 0,22	5,05 ± 0,12 $p_2 < 0,001; p_3 < 0,001$

Примітки: 1. p_1 - різниця достовірна у порівнянні статевонезрілих з статевозрілими тваринами; 2. p_2 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевозрілими тваринами; 3. p_3 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевонезрілими тваринами.

Щодо відносних морфометричних параметрів, то у вказаній групі дослідження достовірних змін ($p < 0,05$) зазнав лише підслизово-слизовий індекс, який становив $0,069 \pm 0,003$, що на 16,9 % менше у порівнянні із статевозрілими тваринами.

Товщина слизової оболонки неураженої дванадцятипалої кишки у старих щурів достовірно зменшилася на 7,4 % ($p < 0,05$) у порівнянні із статевозрілими тваринами. Товщина підслизової основи у даних тварин також достовірно зменшилася на 11,1 % ($p < 0,05$). Зменшеною на 9,7 % у старих дослідних тварин виявилася і товщина м'язової оболонки неураженої дванадцятипалої кишки. Товщина серозної оболонки неураженої дванадцятипалої кишки у старих щурів виявилася навпаки децю збільшеною порівняно з аналогічним морфометричним параметром досліджуваного органа статевозрілих тварин. При цьому названий показник зріс на 5 % ($p < 0,05$). Незважаючи на встановлені зміни просторових характеристик оболонок стінки неураженої дванадцятипалої кишки у старих щурів, підслизово-слизовий та підслизово-м'язовий індекси при цьому достовірно не змінювалися ($p > 0,05$). Ймовірно, це свідчить, що у тварин старшої вікової групи зберігався органний структурний гомеостаз [2, 12].

У статевонезрілих щурів довжина ворсинок достовірно була на 12,6 % меншою у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,002$). Ширина ворсинок також достовірно була меншою на 16,3 % у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,01$). Аналогічна тенденція спостерігалася і щодо глибини та ширини крипт у статевонезрілих щурів, які відповідно були на 29,5 % і 31,7 % достовірно меншими. Щодо відносного об'єму пошкоджених епітеліоцитів у досліджуваному органі у вказаній групі щурів, то він становив $1,63 \pm 0,17$ ($p_1 < 0,001$), що майже на 53 % менше у порівнянні із статевозрілими тваринами. Ймовірно, наявність відносного об'єму пошкоджених епітеліоцитів дванадцятипалої кишки у щурів контрольної серії можна пояснити процесами апоптозу, які мають місце в неуражених органах [10, 11].

Довжина ворсинок неураженої дванадцятипалої кишки старих дослідних тварин достовірно зменшилася на 7,8 % ($p < 0,02$). Ширина ворсинок дванадцятипалої кишки у вказаній групі тварин достовірно не змінювалася. Щодо глибини крипт, то вказаний морфометричний параметр досліджуваного органа у старих щурів істотно змінювався, і виявився на 13 % меншим у порівнянні із статевозрілими тваринами. Визначенням різниці між наведеними цифровими величинами встановлено, коефіцієнт Стьюдента дорівнював 4,5, що вказувало на статистично достовірну різницю ($p < 0,01$) між ними. Ширина крипт дванадцятипалої кишки у вказаній групі тварин також достовірно не змінювалася. Відносний об'єм уражених покривних епітеліоцитів досліджуваного органа старих щурів достовірно збільшився на 31,5 % ($p_1 < 0,001$) у порівнянні із статевозрілими тваринами. Ймовірно, це свідчить про посилення процесів апоптозу з віком.

З результатів, відображених у табл. 2, видно, що у статевонезрілих щурів товщина слизової оболонки, підслизової основи та м'язової неураженої порожньої кишки порівняно із статевозрілими була достовірно меншою відповідно на 14,2 % ($p < 0,01$), 25,6 % ($p < 0,002$), 33,0 % ($p < 0,001$). Товщина серозної оболонки була на 2,6 % менше, проте слід зазначити, що наведені цифрові величини між собою статистично достовірно ($p < 0,05$) не відрізнялися. Щодо відносних морфометричних параметрів, то у вказаній групі дослідження достовірних змін ($p < 0,05$) не зазнали, ані підслизово-слизовий індекс, ані підслизово-м'язовий індекс.

Товщина слизової оболонки неураженої порожньої кишки у старих щурів порівняно із статевозрілими достовірно зменшилася на 8,3 % ($p < 0,05$). Товщина підслизової основи у даних тварин також достовірно зменшилася на 10,4 % ($p < 0,02$). Зменшеною у старих дослідних тварин виявилася і товщина м'язової оболонки неураженої порожньої кишки. Так, у статевозрілих щурів вказаний морфометричний параметр дорівнював $102,55 \pm 2,07$ мкм, а у ста-

рих щурів - $93,55 \pm 2,68$ мкм, тобто він виявився зменшеним на 8,8 %. Товщина серозної оболонки неуразеної порожньої кишки у старих щурів виявилася дещо збільшеною порівняно з аналогічним морфометричним параметром досліджуваного органа статевозрілих тварин. При цьому названий показник

зріс на 5,2 % ($p < 0,05$). Незважаючи на встановлені зміни просторових характеристик оболонок стінки неуразеної порожньої кишки у старих щурів, підслизово-слизовий та підслизово-м'язовий індекси при цьому достовірно не змінилися.

Таблиця 2. Морфометрична характеристика неуразеної порожньої кишки білих щурів у віковому аспекті

Показник	Група тварин		
	Статевонезрілі	Статевозрілі	Старі
Товщина слизової оболонки, мкм	$339,16 \pm 8,61$ $p_1 < 0,01$	$395,33 \pm 8,48$	$362,65 \pm 9,83$ $p_2 < 0,05; p_3 > 0,05$
Товщина підслизової основи, мкм	$21,90 \pm 1,26$ $p_1 < 0,002$	$29,43 \pm 0,58$	$26,36 \pm 0,67$ $p_2 < 0,02; p_3 < 0,05$
Товщина м'язової оболонки, мкм	$68,73 \pm 2,81$ $p_1 < 0,001$	$102,55 \pm 2,07$	$93,55 \pm 2,68$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Товщина серозної оболонки, мкм	$4,86 \pm 0,16$ $p_1 > 0,05$	$4,99 \pm 0,06$	$5,25 \pm 0,08$ $p_2 < 0,05; p_3 > 0,05$
Підслизово-слизовий індекс	$0,064 \pm 0,005$ $p_1 > 0,05$	$0,074 \pm 0,005$	$0,072 \pm 0,003$ $p_2 > 0,05; p_3 > 0,05$
Підслизово-м'язовий індекс	$0,322 \pm 0,028$ $p_1 > 0,05$	$0,287 \pm 0,014$	$0,281 \pm 0,006$ $p_2 > 0,05; p_3 > 0,05$
Довжина ворсинок, мкм	$308,03 \pm 4,65$ $p_1 < 0,01$	$349,43 \pm 6,42$	$324,53 \pm 4,77$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,05$
Ширина ворсинок, мкм	$47,10 \pm 1,43$ $p_1 < 0,01$	$54,10 \pm 1,22$	$56,6 \pm 1,86$ $p_2 > 0,05; p_3 < 0,01$
Глибина крипт, мкм	$81,31 \pm 3,14$ $p_1 < 0,002$	$105,83 \pm 3,36$	$91,43 \pm 2,36$ $p_2 < 0,02; p_3 < 0,05$
Ширина крипт, мкм	$18,03 \pm 0,61$ $p_1 < 0,001$	$27,73 \pm 1,13$	$31,98 \pm 0,92$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Відносний об'єм уражених епітеліоцитів, %	$2,05 \pm 0,12$ $p_1 < 0,05$	$3,17 \pm 0,39$	$4,38 \pm 0,15$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$

Примітки: 1. p_1 - різниця достовірна у порівнянні статевонезрілих з статевозрілими тваринами; 2. p_2 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевозрілими тваринами; 3. p_3 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевонезрілими тваринами.

У статевонезрілих щурів довжина ворсинок достовірно була на 11,9 % меншою у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,01$). Ширина ворсинок також достовірно була меншою на 13 % ($p < 0,01$). Аналогічна тенденція спостерігалася і щодо глибини та ширини крипт у статевонезрілих щурів. Вони відповідно були на 23,2 % і 35 % достовірно меншими у порівнянні із статевозрілими тваринами. Щодо відносного об'єму пошкоджених епітеліоцитів у досліджуваному органі у вказаній групі щурів, то він був достовірно меншим на 35,4 % ($p_1 < 0,05$).

Довжина ворсинок неуразеної порожньої кишки

старих дослідних тварин достовірно зменшилася на 7,1 % ($p < 0,05$). Ширина ворсинок порожньої кишки у вказаній групі тварин достовірно не змінювалася. Щодо глибини крипт, то вказаний морфометричний параметр досліджуваного органа у старих щурів істотно змінювався, і виявився на 13,6 % меншим у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,02$). Ширина крипт порожньої кишки у вказаній групі тварин достовірно збільшувалася на 13,3 % ($p < 0,05$). Відносний об'єм уражених покривних епітеліоцитів досліджуваного органа старих щурів був майже на 38,2 % більший у порівнянні із статевозрілими тваринами.

Таблиця 3. Морфометрична характеристика неуразеної клубової кишки білих щурів у віковому аспекті

Показник	Група тварин		
	Статевонезрілі	Статевозрілі	Старі
Товщина слизової оболонки, мкм	$231,5 \pm 6,44$ $p_1 < 0,001$	$293,83 \pm 7,49$	$251,5 \pm 4,27$ $p_2 < 0,01; p_3 < 0,05$
Товщина підслизової основи, мкм	$18,56 \pm 1,34$ $p_1 < 0,002$	$28,63 \pm 1,23$	$24,53 \pm 0,66$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,01$
Товщина м'язової оболонки, мкм	$44,6 \pm 1,65$ $p_1 < 0,001$	$72,73 \pm 2,13$	$60,5 \pm 1,18$ $p_2 < 0,01; p_3 < 0,001$
Товщина серозної оболонки, мкм	$3,91 \pm 0,10$ $p_1 > 0,05$	$4,26 \pm 0,12$	$4,67 \pm 0,07$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Підслизово-слизовий індекс	$0,073 \pm 0,006$ $p_1 < 0,05$	$0,097 \pm 0,006$	$0,097 \pm 0,003$ $p_2 > 0,05; p_3 < 0,02$
Підслизово-м'язовий індекс	$0,413 \pm 0,018$ $p_1 > 0,05$	$0,394 \pm 0,020$	$0,406 \pm 0,017$ $p_2 > 0,05; p_3 > 0,05$
Довжина ворсинок, мкм	$92,55 \pm 2,51$ $p_1 < 0,001$	$129,40 \pm 3,82$	$111,48 \pm 2,40$ $p_2 < 0,01; p_3 < 0,002$
Ширина ворсинок, мкм	$48,03 \pm 1,38$ $p_1 < 0,05$	$52,10 \pm 1,54$	$54,03 \pm 1,22$ $p_2 > 0,05; p_3 < 0,01$
Глибина крипт, мкм	$70,48 \pm 1,58$ $p_1 < 0,001$	$96,01 \pm 3,27$	$82,31 \pm 0,68$ $p_2 < 0,01; p_3 < 0,01$
Ширина крипт, мкм	$15,73 \pm 0,87$ $p_1 < 0,001$	$24,85 \pm 1,11$	$28,05 \pm 0,77$ $p_2 < 0,05; p_3 < 0,001$
Відносний об'єм уражених епітеліоцитів, %	$1,82 \pm 0,13$ $p_1 < 0,01$	$3,0 \pm 0,27$	$4,56 \pm 0,29$ $p_2 < 0,01; p_3 < 0,001$

Примітки: 1. p_1 - різниця достовірна у порівнянні статевонезрілих з статевозрілими тваринами; 2. p_2 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевозрілими тваринами; 3. p_3 - різниця достовірна у порівнянні старих з статевонезрілими

У статевонезрілих щурів товщина слизової оболонки, підслизової основи та м'язової оболонок неуразеної клубової кишки була також достовірно ме-

ншою у порівнянні із статевозрілими тваринами і становила відповідно $231,5 \pm 6,44$ ($p < 0,001$), $18,56 \pm 1,34$ ($p < 0,002$), $44,6 \pm 1,65$ ($p < 0,001$) мкм. Товщина

серозної оболонки була $3,91 \pm 0,10$ мкм, що на 8,2 % менше у порівнянні із статевозрілими тваринами, проте слід зазначити, що наведені цифрові величини між собою статистично достовірно ($p < 0,05$) не відрізнялися. Щодо відносних морфометричних параметрів, то у вказаній групі дослідження достовірних змін ($p < 0,05$) зазнав лише підслизово-слизовий індекс, який був на 24,7 % менше у порівнянні із статевозрілими тваринами.

Товщина слизової оболонки неуразеної клубової кишки у старих щурів достовірно зменшилася на 14,4 % ($p < 0,01$). Товщина підслизової основи у даних тварин також достовірно зменшилася на 14,3 % ($p < 0,05$). Зменшеною у старих дослідних тварин виявилася і товщина м'язової оболонки неуразеної клубової кишки. Так, у статевозрілих щурів вказаний морфометричний параметр дорівнював $72,73 \pm 2,13$ мкм, а у старих щурів - $60,5 \pm 1,18$ мкм, тобто він виявився зменшеним на 16,8 %. Товщина серозної оболонки неуразеної клубової кишки у старих щурів виявилася дещо збільшеною порівняно з аналогічним морфометричним параметром досліджуваного органа статевозрілих тварин. При цьому названий показник зріс на 9,6 % ($p < 0,05$). Незважаючи на встановлені зміни просторових характеристик оболонок стінки неуразеної клубової кишки у старих щурів, підслизово-слизовий та підслизово-м'язовий індекси при цьому достовірно не змінювалися.

У статевонезрілих щурів довжина ворсинок достовірно була на 28,5 % меншою у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,001$). Ширина ворсинок також достовірно була меншою на 7,8 % у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,05$). Аналогічна тенденція спостерігалася і щодо глибини та ширини криптів у статевонезрілих щурів. Вони відповідно були на 26,6 % і 36,7 % достовірно меншими у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,001$). Щодо відносного об'єму пошкоджених епітеліоцитів у досліджуваному органі у вказаній групі щурів, то він був на 39,4 % меншим у порівнянні із статевозрілими тваринами.

Довжина ворсинок неуразеної клубової кишки старих дослідних тварин достовірно зменшилася на 13,9 % ($p < 0,001$). Ширина ворсинок клубової кишки у вказаній групі тварин достовірно не змінювалися. Щодо глибини криптів, то вказаний морфометричний параметр досліджуваного органа у старих щурів істотно змінювався, і виявився на 14,3 % меншим у порівнянні із статевозрілими тваринами. Визначенням різниці між наведеними цифровими величинами встановлено, коефіцієнт Стьюдента дорівнював 4,1, що вказувало на статистично достовірну різницю ($p < 0,01$) між ними. Ширина криптів клубової кишки у вказаній групі тварин достовірно збільшувалася на 2,9 % у порівнянні із статевозрілими тваринами ($p < 0,05$). Відносний об'єм уражених покривних епітеліоцитів досліджуваного органа старих щурів збільшився майже на 52 % більше у порівнянні із статевозрілими тваринами. При співставленні морфометричних показників стінки різних відділів тонкої кишки в усіх вікових групах, можна відмітити, що всі вони зменшуються по ходу кишечника від 12-палої кишки до клубової.

Висновки: Отже, аналіз отриманих морфометричних параметрів свідчить, що усім відділам тонкої кишки статевонезрілих щурів властива більш тонка структурна організація, порівняно із статевозрілими та старими тваринами, яка підтверджується морфометрично і зумовлена, найбільш ймовірно, недостат-

ньою зрілістю структурних компонентів стінки кишки.

З віком тонка кишка зазнає суттєвої структурної перебудови. Відчутне зменшення при цьому товщини слизової, м'язової оболонок і підслизової основи у старих щурів вказує на те, що у стінці неуразеної тонкої кишки проходять атрофічні та склеротичні процеси, які варто враховувати при діагностиці, корекції і профілактиці уражень даного органу.

Атрофічні процеси в структурних компонентах стінки неуразеної тонкої кишки з віком проходять рівномірно, не порушуючи її структурного гомеостазу на органному і клітинному рівнях даного органу, що підтверджується встановленою стабільністю відносних морфометричних показників (підслизово-слизовий та підслизово-м'язовий індекси).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гнатюк М. Морфометрична характеристика дванадцятипалої кишки у експериментальних тварин / М. Гнатюк, Т. Гаргула, О. Слабий, А. Татарчук // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2012. Випуск 59. – С. 271 – 276.
2. Гнатюк М. С. Морфометрична оцінка структурної вікової перебудови стінки дванадцятипалої кишки / М. С. Гнатюк, М. В. Данів, А. В. Гнатюк, Ю. О. Данилевич // Вісник наукових досліджень. – 2009. – № 4. – С. 52-54.
3. Кожемякін Ю. М. Науково-практичні рекомендації з утримання лабораторних тварин та роботи з ними / Ю. М. Кожемякін. – К., 2002. – 155 с.
4. Онисько Р. М. Морфологічні особливості васкуляризації порожнього та клубового відділів тонкої кишки щурів в нормі та на різних термінах перебігу стрептозотопіндукованого цукрового діабету / Р. М. Онисько, Ю. Я. Кривко // Вісник морфології. – 2010. – № 16 (4). – С. 24 – 33.
5. Свиніцький А. С. Діагностика та лікування поширених захворювань органів травлення: Навч. посібник. – К.: Медкнига, 2007. – 296 с.
6. Харченко Н. В. Удосконалення діяльності гастроентерологічної служби / Н. В. Харченко // Сучасна гастроентерологія. – 2011. – № 1(57). – С. 133 – 134.
7. Автандилов Г. Г. Медицинская морфометрия / Г. Г. Автандилов – М.: Медицина, 1990. – 318 с.
8. Автандилов Г. Г. Основы количественной патологической анатомии / Г. Г. Автандилов – М.: Медицина, 2002. – 240 с.
9. Ивашкин В. Т. Гастроэнтерология. Национальное руководство / В. Т. Ивашкин, Т. А. Лапина. ГЭОТАР-МЕДИА, 2008. – 754 с.
10. Манских В. Н. Морфологические методы верификации и количественной оценки апоптоза / В. Н. Манских // Бюллетень сибирской медицины. – 2004. – № 1. – С. 63 – 70.
11. Райхлин Н.Т. Регуляция и проявления апоптоза в физиологических условиях и в опухолях / Н. Т. Райхлин, А. Н. Райхлин // Вопр. онкол. 2002. – Т. 48, № 2. – С. 159 – 171.
12. Саркисов Д. С. Структурные основы адаптации и компенсации нарушенных функций / Д. С. Саркисов. – М.: Медицина, 1997. – 448 с.
13. Сорочинников А. Г. Гистологическая и микроскопическая техника / А. Г. Сорочинников, А. Е. Доросевич. – М.: Медицина, 1997. – 448 с.
14. European convention for the protection of the vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes. – Council of Europe, Strasbourg. – 54 p.

Надійшла 14.06.2012 р.

Рецензент: доц. В.М.Волошин